

КВАРТАЛЕН е-БИЛТЕН

МБА

Македонска Банкарска Асоцијација

ISSN 2671-3772

**Македонска банкарска
асоцијација**

е асоцијативна членка на
**Европската банкарска
федерација**

Содржина:

- **ВОВЕД**

- **Бојан Стојаноски,**
заменик-претседател на МБА

- **ЗБОР ИМА**

- **Гордана Димитриеска-Кочоска,**
министерка за финансии

- **ВО ФОКУС**

- **Златица Цивкароски,**
претседавач на Комисијата
за реструктурирање
корпоративен долг
- **Весна Китанова,**
член на Комисијата за платен
промет
- **Дејан Блажески,**
заменик-претседавач на
Комисијата за информативна
сигурност

ВОВЕД

БОЈАН СТОЈАНОСКИ,

ЗАМЕНИК-ПРЕТСЕДАТЕЛ НА МАКЕДОНСКА БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА

Почитувани,

Со особена чест и задоволство ви се обраќам од позицијата заменик-претседател на Македонската банкарска асоцијација со цел да ги споделам моите согледувања за клучните предизвици и можности што, според мене, нè очекуваат во периодот што претстои. Денешното опкружување е динамично и полно со предизвици, но истовремено претставува и уникатна можност за унапредување на банкарскиот систем, неговото приближување кон европските и глобалните стандарди и создавање уште посигурен и поотпорен финансиски екосистем.

Во периодот што следува приоритет ќе биде натамошното усогласување со постојната и новоусвоената законска регулатива. Особено внимание ќе биде посветено на имплементацијата на Законот за платежни услуги и платни системи, кој има цел да ја

МБА

Македонска Банкарска Асоцијација

Број 17 | април 2025 година

КВАРТАЛЕН е-БИЛТЕН

ISSN 2671-3772

ВОВЕД

Македонска банкарска асоцијација

е асоцијативна членка на
Европската банкарска
федерација

Содржина:

- м-р Спасија Ефтимовска,
заменик-претседател
на Координативното тело за
општествена одговорност на
Комерцијална банка АД Скопје

- СОРАБОТКА СО

- Европската тренинг
асоцијација за банкарство
и финансиски услуги
(European banking and financial
services training association,
EBTN)

- РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ

- ЕДУКАТИВНО КАТЧЕ

- КОРИСНИ ЛИНКОВИ

поттикне дигитализацијата, транспарентноста и ефикасноста на платниот промет. Паралелно, сложените регулаторни рамки кои произлегуваат од Законот за решавање банки и Законот за финансиски инструменти ќе бараат координиран пристап, вклученост и континуирана комуникација помеѓу сите релевантни страни.

Во таа насока, клучна улога ќе има соработката помеѓу работните тела и комисији на Македонската банкарска асоцијација и релевантните институции, како што се Народната банка, Комисијата за хартии од вредност, Централниот регистар, како и други надлежни органи. Успешно справување со предизвиците што произлегуваат од законската усогласеност и еволуцијата на банкарскиот сектор е можно само преку заедничко дејствување, размена на експертиза и проактивен пристап кон регулаторните новини.

Секако, МБА и понатаму ќе остане активен двигател на финансиската едукација и ќе продолжи со својата мисија за промоција на финансиската писменост. Веруваме дека преку инвестирање во знаењето и свеста на граѓаните, особено младата популација, создаваме генерации кои не само што се финансиски писмени, туку и активно придонесуваат кон развојот и стабилноста на националната економија.

Дополнително, 2025 година ја одбележува една од најзначајните пресвртници за домашниот банкарски сектор – започнувањето на процесот на оперативна интеграција на банките во Единствената европска платежна област (SEPA). Овој процес претставува огромен чекор напред во приближувањето на македонскиот финансиски систем кон европските платформи, кој ќе овозможи полесно и побрзо извршување на прекуграничните трансакции. Очекуваме веќе од октомври 2025 година да се почувствуваат првите бенефити од оваа интеграција, што ќе придонесе за унапредување на трговската размена, зголемена конкурентност и поинтензивна финансиска поврзаност со европските пазари.

Во контекст на актуелните глобални трендови и зголеменото внимание кон прашањата за одржливост, драго ми е што банките членки на МБА едногласно ја поддржаа иницијативата за развој

КВАРТАЛЕН
е-БИЛТЕН

МБА

Македонска Банкарска Асоцијација

ISSN 2671-3772

**Македонска банкарска
асоцијација**е асоцијативна членка на
**Европската банкарска
федерација****ВОВЕД**

и користење на онлајн платформа за пополнување на ESC прашалникот. Оваа алатка претставува значаен чекор напред кон зголемена транспарентност, подобра процена на ризиците и подготвеност за усогласување со меѓународните стандарди за одржливо финансирање, кои стануваат сè позначајни при креирањето на стратешките приоритети на банките.

Верувам дека мојот ангажман како заменик-претседател на МБА ќе придонесе кон успешно надминување на сите овие предизвици.

Во овој контекст, дозволете ми да ви ја презентирам Фондацијата „Заедно за едно“, која беше формирана од страна на членовите на МБА како израз на солидарност, сочувство и општествена одговорност. Фондацијата е основана со цел да обезбеди долгорочна помош и поддршка за семејствата на загинатите и повредените во трагичниот пожар кој се случи во Кочани, на 16 март 2025 година. Веруваме дека токму во вакви моменти се гледа вистинската сила и хуманост на нашата заедница.

Фондацијата „Заедно за едно“ ќе обезбедува финансиска помош преку донации од банките, штедилниците, осигурителните компании, лизинг-друштвата и други финансиски институции, како и од нефинансиски правни лица и индивидуални донатори. Таа ќе претставува долгорочен столб на поддршка и сигурност за најпогодените од трагичниот настан, и симбол на единството и хуманоста на македонскиот финансиски сектор. ■

*Со почит,***Бојан Стојаноски***заменик-претседател на Македонската
банкарска асоцијација*

ГОРДАНА ДИМИТРИЕСКА-КОЧОСКА,

МИНИСТЕРКА ЗА ФИНАНСИИ ВО ВЛАДАТА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Економијата - моторот на општеството

Економијата е моторот на општеството. Таа ги поткрепува и ги придвижува сите пори и затоа раздвижувањето на економијата е во фокусот на нашето работење. Ова е особено важно во вакви периоди полни со неизвесности и предизвици, периоди со многу отворени прашања и потреба од сериозен пристап за одржување на стабилноста, здравјето на економијата и можноста за понатамошен развој и успешно справување со идни предизвици. Тоа е круг кој се движи и во неговото циркулирање нашата улога како креатори на политиките е голема, но истовремено е голема и улогата на банкарскиот сектор преку поддршка на инвестициите, кои, пак, играат клучна улога во развојот на економијата.

Во овој текст ќе се осврнам во следните сегменти – креирање политики и поддршка на банкарскиот сектор во реализацијата на нови инвестиции во приватниот сектор и во одржувањето на неговата стабилност.

Банките се јадрото на нашата економија и нивната сила може да биде поткрепа на стабилна економска активност која ќе продуцира повисоки стапки на економски раст. Тркалото што беше заглавено почнува да се откочува. Во изминатиот период, особено во последниот квартал од 2024 година и почетокот на оваа година стигнуваат позитивни сигнали – имаме рекорден износ на странски директни инвестиции во 2024 година од 1,255 милијарди евра, економскиот раст во последниот квартал достигна 3,2 %, невработеноста се намали на 11,9 %, извозот во првите два месеца од годинава бележи раст од 1,8 %, а позитивни резултати, иако сè уште незначителни, има и кај индустриското производство. Сепак, ги имаме предвид ризиците што доаѓаат од глобално ниво и ги следиме состојбите. Во еден ваков мозаик клучно е да ја одржиме и да ја задржиме стабилноста на банкарскиот сектор, и да создадеме услови тој да даде најдобра поддршка кон реалниот сектор и заедно да испорачаме подобри економски услови за сите.

Законски иницијативи за унапредување и зајакнување на регулаторната рамка и зголемување на довербата на граѓаните во финансискиот систем, со цел да се одржи финансискиот систем

Законот за решавање банки е најзначаен чекор во овој сегмент, со кој се создава нова регулаторна рамка која ќе овозможи навремена интервенција во кредитни институции со проблеми и предуслови за одржување на финансиската стабилност и довербата на јавноста во банкарскиот сектор, со истовремено избегнување на значително негативно влијание врз финансискиот систем преку обезбедување континуитет на клучните функции на банката. Односно, заштита на депонентите и клиентите.

Законот пропишува правила, постапки и инструменти за решавање банка, овластувања на Народната банка како орган за решавање банки, како и активности по започнувањето на постапката за решавање банка. На тој начин ќе обезбеди да се спречи несолвентност и да се намалат негативните последици врз финансискиот систем. Преку инструментите за ефективно решавање банки што ќе се воведат, ќе се гарантира избегнување на користење средства од даночните обврзници за спасување на овие институции. Тоа значи дека употребата на државни инструменти е ограничена и ќе може да се активираат само во исклучителни околности, по исцрпување на сите други опции. Од друга страна, со воспоставување на Фондот за решавање банки, Народната банка ќе биде надлежна за управување со постапките и средствата во случаи на финансиски проблеми.

Законот значи воспоставување пазарна дисциплина и доверба во банкарскиот сектор. Истовремено значи и усогласување со европските стандарди, што е значаен чекор напред во унапредување на регулаторната и супервизорската рамка во нашата земја.

Законот ќе почне да се применува на 13 октомври оваа година и во наредниот период ќе се донесе целокупната подзаконска регулатива од страна на Советот на Народната банка, со која ќе се овозможи операционализација на целокупната рамка за решавање на банките во земјата.

Дополнително зајакнување на финансиската стабилност и зајакнување на целокупниот финансиски систем заради зголемување на сигурноста на банкарскиот сектор се очекува и со законската иницијатива за нов закон за банките. Пред сè, целта на новото законско решение е да се постигне зајакнување на капацитетот на банките за адекватно управување со ризиците поврзани со нивните активности, како и за апсорбирање на потенцијалните загуби што можат да настанат во деловното работење, чија имплементација дополнително ќе го подигне нивото на квалитетен капитал на банките и ќе ја зајакне супервизијата.

Во сите овие активности важна и за истакнување е улогата на Народната банка, како и зајакнувањето на нејзината независност. Последните измени и дополнувања на Законот за Народната банка се токму во насока на зајакнување на финансиската стабилност, како една од основните цели на Народната банка, преку воведувањето на макропрudentниот мандат на Народната банка и надлежноста за спроведување активности за решавање

банки. Извршниот одбор, како еден од органите на управување на Народната банка составен од гувернерот и тројцата вицегувернери, ги презема надлежностите на гувернерот за издавање/одземање дозволи и согласности за финансиски институции, преземањето мерки кон банки и други финансиски институции, како и кон платежни институции, институции за електронски пари и оператори на платни системи кои се предмет на супервизија на Народната банка. Извршниот одбор, исто така, го презема и одлучувањето за започнување постапка на решавање банка и за примена на инструментите и овластувањата за решавање банка. Извршниот одбор има надлежност и да ги спроведува монетарната, политиката на девизен курс, како и да презема макрорудентни мерки.

Воспоставувањето на Извршниот одбор е во линија со најдобрите практики за постоење колегијални тела за одлучување во рамките на централните банки, но исто така и во согласност со препораките на ММФ.

Натамошно зајакнување на независноста на Народната банка обезбедуваме и преку јакнење на капацитетот на вработените, кои повеќе немаат статус на административни службеници. Односно, се зголемува независноста на вработените во Народната банка преку можноста за привлекување и задржување на висококвалитетен кадар, со што се обезбедуваат услови за понатамошно јакнење на капацитетот за вршење на законските надлежности, вклучително и вршење на супервизорската функција.

Банкарскиот сектор во поддршка на имплементацијата на СЕПА-правилата за плаќања

Македонија се приклучи во СЕПА-областа и стана 39. земја членка чии граѓани и бизниси ќе ги ползуваат придобивките од примената на заедничките правила за плаќања. Во целиот овој процес, покрај улогата на Владата, односно на Министерството за финансии и Народната банка да ги завршат своите домашни задачи, претстојат домашни задачи и за банките за нивното приклучување кон платните системи во СЕПА-областа. Во наредниот период е важно да се спроведе навремено приспособување на информациските системи на банките како даватели на платежни услуги и брзо и ефективно приклучување кон платниот систем во СЕПА-областа, што ќе овозможи реализација на побрзи, поедноставни и најважно поевтини плаќања во евра, како за компаниите така и за граѓаните. Заокружувањето на овој процес се очекува на 6 октомври 2025 година кога Европскиот совет за плаќање ќе овозможи приклучување на банките од Македонија кон СЕПА-областа.

Процесот на приклучување во СЕПА-областа произлезе од Берлинската иницијатива за создавање заеднички регионален пазар и од Регионалниот проект „Модернизација на плаќањата за земјите од Западен Балкан“, како дел од Планот за раст на Западен Балкан, а кој успешно заврши на 6 март 2025 година со официјалното пристапување на Македонија како 39. членка во СЕПА-областа. Во февруари 2025 година се донесоа

ЗБОР ИМА

потребните измени на Законот за платежни услуги и платни системи, со кои се стави акцент на измените на европското законодавство од оваа област усвоени по донесувањето на Законот за платежни услуги и платни системи во 2022 година, а со тоа се надминаа претходно нотираните пречки во процесот на интеграцијата. Улогата на главен координатор на процесот ја има Народната банка, која преку своите подзаконски акти ќе обезбеди усогласеност на работењето на банките со правилата што се применуваат во Единствената област за плаќање во евра. Крајниот рок во кој банките може да поднесат барање за пристап до платните системи во СЕПА-областа е крајот на август, по што следува оцената од Европскиот совет на плаќања дали банките ги исполнуваат предвидените услови (правни, технички и оперативни).

Силни банки, силен партнер на Владата во спроведувањето на политиките за поддршка на домашната економија

Банките, како што веќе ѝ е познато на јавноста, се партнер на новата Влада во реализацијата на една значајна мерка за поддршка на домашните компании – дистрибуцијата на обезбедените 250 милиони евра поволни средства од унгарскиот заем. Процесот тече континуирано. Банките ја презедоа одговорноста средствата што ние како Влада ги обезбедивме и ги наменивме за компаниите да стигнат во вистински раце и да се поддржат проекти што ќе носат развој. Нашата цел е поттикнување инвестициски циклус во приватниот сектор од околу 300 милиони евра, а компаниите да добијат поддршка по поволни услови и да се охрабрат да го реализираат во целост. Резултатите од досегашното спроведување се охрабрувачки. Веќе се исплатени две транши. Минатата недела беа трансферирани 74 милиони евра до компаниите за проекти кои претходно беа одобрени по спроведените интерни процедури во банките. Ова е втора транша. Досега, вкупната поддршка е 84,4 милиони евра, а на компаниите им остануваат на располагање над 150 милиони евра. Со поддршката на банките и средствата обезбедени во Буџетот за оваа намена, овој процес успешно и целосно ќе се реализира и во наредниот период.

Ова е еден од примерите за изградената меѓусебна доверба на банкарскиот сектор и Владата. Поддршката преку креирање соодветна законска регулатива ќе продолжи и во иднина и ќе биде насочена кон зајакнување и одржување на стабилноста на банкарскиот сектор. Воспоставениот партнерски однос ќе се негува и преку инклузивниот пристап во креирањето на политиките и мерките. Да останеме во зоната на сигурност и безбедност, во заемна поддршка на економскиот развој и економскиот просперитет, во поддршка на стабилен банкарски и целокупен финансиски систем, за овозможување раст на домашните компании. ■

Пишува:

Златица Цивкарски,

претседавач на Комисијата за реструктурирање корпоративен долг,
член на Управен одбор на Шпаркасе банка АД Скопје

Значењето на ранопредупредувачките сигнали (Early Warning Signals)

Во секојдневното работење банките се среќаваат со различни типови ризици. Како што се менува секојдневието, така и нивната различност или актуелност е сè подинамична. Досега се соочивме со ризици од пандемии, ризици од регионални дестабилизации или меѓународни конфликти, а и зголемените климатски ризици стануваат сè посериозен пример за ризици кои стануваат значајни во банкарското работење. Исто така, со зголемената дигитализација, сајбер-ризиците имаат значително влијание врз работењето и организирањето на работењето во банките. Сепак, добар дел од ризиците на кои се изложени банките се материјализираат преку кредитниот ризик. Затоа, кредитниот ризик останува најголем и најзначаен ризик на кој се изложени банките и финансиските институции.

Кредитниот ризик е ризик од неможност клиентот да ги исполни своите обврски кон банката, било преку неисплата на долгот или преку неисполнување на условите утврдени во договорот за кредит. Овој ризик претставува сериозна закана за финансиските институции и може да има значителни последици не само за самата институција, туку и за економската стабилност на поширокото опкружување. Кредитниот ризик се однесува на разни облици на долгови, од необезбедени, револвинг производи до обезбедени кредити, а секако позначајно влијание имаат кредитите на компанискиот сектор, земајќи ги предвид потенцијалните износи на финансирање. Финансиските институции низ својот историски развој преземале различни активности за намалување на кредитниот ризик, како што се соодветна сеопфатна финансиска анализа, модели за кредитен рејтинг, скоринг модели, предиктивни модели, управување со колатерали итн.

Еден од најважните аспекти на адекватно управување со кредитниот ризик е навремено и адекватно идентификување и предвидување на потенцијалните ризици, кои во крајна линија би се ефектуирале со проблеми при навременото намирување на обврските уште во раната фаза. За таа цел, банките треба структурирано да работат на развивање модели и сигнали за рано предупредување на кредитниот ризик. Сигналите за рано предупредување на кредитниот ризик, кои можат да се појават уште пред клиентот да започне да има материјални и реални проблеми со редовно намирување на обврските, се основни алатки кои помагаат да се избегнат или да се ублажат можните последици од кредитниот ризик.

Овие сигнали, во зависност од нивната природа и интензитет, можат да обезбедат важни информации за процесот на процена на ризикот и да бидат искористени за адаптирање на стратегиите за управување со ризик.

Раното препознавање на овие сигнали овозможува кредиторите да преземат навремени мерки за ублажување на ризиците, да преземат соодветни советодавни активности за своите клиенти за нивното финансиско здравје, како и да предложат одредени репрограмирања на структурата на билансните позиции на своите клиенти, меѓу кои и кредитните позиции.

Шпаркасе банка Скопје, како дел од интернационална групација, во целост ги следи најновите трендови во управувањето со кредитниот ризик и има воспоставено систем за следење и управување со ранопредупредувачки сигнали, усогласен и со локалната и со европската регулатива. Како основни начела за постоење на процесот за рано предупредување (EWS) и подрачје на примена се издвојуваат следните:

- Рано препознавање потенцијален негативен развој на ниво на поединечен клиент-правно лице или група на поврзани лица и следствено на ниво на вкупно кредитно портфолио и иницијација на мерки за ниво надминување пред идентификуваните инхерентни ризици да се материјализираат;
- Проактивно дејствување за клиентите кои сè уште не западнале во кредитна деликвенција, а одредени влијанија, надворешни или внатрешни, имаат потенцијал да направат дисбаланс во работењето;
- Интензивирање следење во доменот на редовните клиенти и нивното тековно финансиско здравје (Performing clients);
- Дефинирање ризични параметри во оперативното дејствување на клиентите-правни лица, со цел соодветно идентификување нестандартни девијации од тековното работење;
- Соодветна класификација, следење и имплементација на мерки на портфолиото на одделните EW категории: EW 1 (Pre-Watch) – клиенти на интензивиран мониторинг; EW 2 (Watch Client) – клиенти со засилен мониторинг каде што се ревидираат финансиските перформанси на клиентот и EW 3 (Intensified watch) – клиенти на постојан мониторинг со изготвување детална анализа и акциски план за клиентот за понатамошен третман;
- Спроведување на процесот децентрализирано низ различни фази, по принципот на четири очи, вклучувајќи неколку организациони единици со цел ефикасно и навремено идентификување на ранопредупредувачките сигнали;
- Соодветна воспоставеност на организациската структура и одговорностите во процесот за идентификација на сигналите за рано предупредување и нивна контрола, односно потврда на нивната релевантност, како и улоги или тела релевантни за носење одлуки за стратегиите што би се преземале за конкретни клиенти. Значајна е улогата на продажните функции кои се во дневна комуникација со клиентите и можат најрано да идентификуваат одреден сигнал на зголемен кредитен ризик. Сигналите потоа се потврдуваат од страна на контролните функции за управување со ризици, се предлага стратегија која треба да биде усогласена и одобрена од соодветно ниво на одлучување во овој процес;
- Следење на трендовите и тестирање на валидноста на поставените сигнали за рано предупредување (back testing) со цел да се одржува моделот актуелен на тековните микро и макроекономско опкружување, како и опфаќање на најрелевантните сигнали за рано предупредување. Ова подразбира динамичко следење на актуелните состојби и потенцијалните нови трендови кои би можеле да влијаат врз работењето на компаниите

иако во моментот не ги гледаме. Еден пример ќе наведат на ЕСГ регулативата и сè поинтензивните барања во кредитниот процес. Од особена важност е да се предвиди колку нашите компании се спремни за ова, каков импакт ќе има врз нивните биланси, како тоа ќе се одрази врз нивната сервисна кондиција. Но ова е тема која би ја разработиле во некој од следните текстови;

- Вклучување на сигналите за рано предупредување како критериум во процесот на пресметка на исправка на вредност, имајќи предвид дека со овие сигнали се идентификува зголемен кредитен ризик (increased credit risk) како основа за доделување определен staging (Stage 2) и зголемено ниво на резервации според очекуваниот ризик за целиот животен век на продуктите.

Во тој систем на идентификување и следење на ранопредупредувачки сигнали најчесто се детектира:

- неисполнувањето на договорните последователни услови и финансиски ковенанти,
- потенцијални негативни информации кои ги зголемуваат кредитниот ризик и репутацијата на банката и/или неадекватна финансиска контрола во рамките на оперативните процеси,
- доцнења во намиравањето на кредитните обврски спрема банката (согласно пондериран износ на материјално доцнење и праг на доцнење изразен во денови на доцнење за плаќање на обврските),
- блокади на сметка, нивниот износ, почетокот, крајот и времетраењето на настанот на блокада/и,
- клиент/група со состојби за сомнителни и спорни побарувања во друга банка/и, и евидентирана нефункционална главнина и камата во друга банка/и.

Кога сигналите за рано предупредување укажуваат на проблеми со кредитоспособноста, банките треба ја практикуваат својата советодавна функција и сериозно да ги разгледаат сите можности за реструктурирање не само на долгот, туку каде што е потребно и на цел биланс на клиентот, како начин да се намали притисокот на кредитниот ризик и да се спречат негативни последици.

Реструктурирањето на кредитната изложеност значи променување на договорните услови под кои клиентот го сервисира својот долг. Ова може да вклучува различни мерки или комбинација од неколку, како продолжување на рокот на отплата, редуцирање на каматната стапка или понудување нови услови кои ќе овозможат редовна отплата на долгот согласно влошената финансиска состојба на клиентот.

Реструктурирањето како значајна алатка за поддршка на компаниите е препознаено и во рамките на Македонската банкарска асоцијација, преку Комисијата за финансиско реструктурирање на корпоративен долг, со која ќе раководам во следниот период. Дел од оваа комисија ќе бидат колеги професионалци од нашиот банкарски сектор, со кои сметам дека синергично може да ги споделиме искуствата и знаењата, и да го унапредиме значењето при примената на реструктурирањето.

Шпаркасе банка посветува огромно внимание на процесот на рано предупредување и реструктурирање. Во процесот на реструктурирање се вклучени врвни професионалци кои ги советуваат клиентите за придобивките од реструктурирањето. Со правилно утврдување на овие случаи се става фокус на внимателно следење на овие клиенти, се овозможува надминување на финансиските тешкотии и не се пристапува кон преземање активности за наплата на побарувањето.

Реструктурирањето како редовна хигиена на нашиот пазар, особено кога клиентите се сè уште во редовни категории, не е соодветно ниво на примена и сметам дека е неопходно да стане редовна практика затоа што претставува позитивна алатка, како за банката така и за клиентите. Тоа е така бидејќи овој чекор, многу често, се презема во доцните проблематични фази, што како сигнал веќе рефлектирал поголем проблем и кон финансиските институции и кон деловните партнери на клиентот. Идентификувајќи го ова како проблем, само по себе креира еден одбранбен механизам за подлабока соработка со клиентот. Оваа филозофија треба да се разбере во раните фази на појавување на сигналите и правовремено да се дејствува. На таков начин му помагаме на клиентот во рана фаза на појавување на некој проблем, додека сè уште бизнисот има кондиција, да остане на здрави нозе и активен.

Клиентот може да добие поповолни услови, можност да се стабилизира и да излезе од финансиските тешкотии (односно да не западне во уште поголеми тешкотии), да не се започне присилна постапка, што би резултирало со помали трошоци, како и зачувување на имотот или бизнисот во целост. Реструктурирање на бизнисот, продолжување со работа и задржување на вработените. Доброто реструктурирање е успех за банката и за клиентот.

Поволноста, се разбира, е и на страна на банката, во насока на умерено ниво на исправка на вредност, зголемување на веројатноста за побрза и подобра наплата на побарувањата, можност за подобрување на колатерализацијата на пласманот, намалување на веројатноста за загуба на банката, а со тоа и намалување на загубите од ненаплата на побарувањата.

Добро поставен систем на сигнали за рано предупредување на кредитен ризик е успешна алатка во системот на правовремено утврдување на моментот и потребата од реструктурирање на клиентската изложеност. Правилната идентификација на сигналите дава исклучителна можност за проактивно управување со кредитниот ризик, превенција на нефункционални пласмани, усогласеност со регулаторни барања и одржување здрави односи со клиентите. Со рано откривање на потенцијалните проблеми, системот за рано предупредување им помага на банките да ја заштитат финансиската стабилност, да ја задржат довербата на клиентите и во крајна линија - придонесуваат за целокупна благосостојба на заедницата.

Со поставувањето на еден систем на рано предупредување вие градите отпорно и стабилно портфолио на промени, а со тоа позитивно влијаете и врз стабилноста на банката и врз финансиското здравје на клиентите. ■

Пишува:

Весна Китанова,

Комисија за платен промет во земјата и странство,
директор на Сектор за платни системи, НЛБ Банка АД Скопје

Единствената област за плаќања во евра (SEPA) – краток осврт, интеграција, предизвици и придобивки

Во денешната меѓусебно поврзана глобална економија, ефикасните и безбедни платни системи се клучни за беспрекорно извршување на платежните трансакции. Тие им овозможуваат на бизнис-секторот и граѓаните брзо, едноставно и безбедно да пренесуваат парични средства, во или надвор од рамките на својата држава. Единствената област за плаќања во евра (SEPA) е една таква иницијатива насочена кон стандардизирање, хармонизација и интегрирање на плаќањата во евра низ земјите членки на ЕУ, ЕЕА и дел од преостанатите европски земји.

Што претставува SEPA?

SEPA (Single Euro Payments Area) или Единствена област за плаќања во евра е иницијатива на Европската Унија за интеграција и хармонизација на плаќањата во евра, спроведена од Европската комисија, Европскиот парламент, Советот на ЕУ и Европската централна банка (ECB). Воведувањето физички евра во оптек, банкноти и монети, во 2002 година беше само почеток на хармонизацијата на плаќањата во Европа. За да се постигне вистински единствен и интегриран европски пазар, беше потребна и стандардизација на електронските трансакции во евра. Европскиот платен совет (ЕПС) е телото чија примарна улога и задача е да ги развива и воспоставува правилата и стандардите на функционирање на SEPA платните шеми, во кои се вклучени:

1. **SEPA Credit Transfer (SCT)** – SEPA кредитен трансфер - основниот механизам кој овозможува пренос на средства помеѓу сметки на клиентите отворени кај давателите на платежни услуги-банките кои се учесници во SEPA SCT платежната шема. Преносот на средствата преку оваа шема се одвива, во најголем дел, истиот работен ден (постојат 6 циклуси на порамнување во рамките на работниот ден) или најдоцна следниот работен ден.
2. **SEPA Instant Credit Transfer (SCT Inst)** – SEPA инстант кредитен трансфер е метод за плаќање во реално време кој овозможува пренос на средства 24/7/365. Трансакциите се реализираат за неколку секунди, односно за не повеќе од 10 секунди.
3. **SEPA Direct Debit SDD (SDD Core and SDD B2B)** – SEPA директно задолжување овозможува автоматско повлекување на средства од сметка на корисник, по налог на кредиторот, а врз основа на претходно добиена согласност (мандат) од корисникот. Овој метод наоѓа примена, пред сè, за повторувачки плаќања како претплати, кирии, сметки за комунални

услуги и сл. Платната шема SDD B2B се користи за плаќање помеѓу компаниите или компании и даночни органи и тоа најчесто за отплата на кредити, даноци, отплата на стоки/услуги по фактури и слично.

4. SEPA One Leg Out Instant Credit Transfer – SEPA OLO инстант кредитен трансфер е најновата шема која е развиена во рамките на SEPA, а која се користи за инстант преноси на средства. Притоа, еден дел од меѓународниот кредитен трансфер (познат како "euro leg или one leg") е процесираан во евра, односно една од страните, давател или примател на средствата, географски е во SEPA зоната, а другиот дел од меѓународниот кредитен трансфер е процесираан во друга валута различна од евро, и/или другата страна е надвор од SEPA зоната. Овој вид трансакција одлично ги комбинира брзината на моменталните преноси со потребата за интернационални плаќања.

За да се осигури дека платните шеми ги следат и ги задоволуваат современите потреби на пазарот и технолошките иновации, ЕПС редовно ги ажурира (на секои две години) правилата и стандардите на кои се потпираат, следејќи транспарентен процес кој вклучува значително учество на сите засегнати страни. Паралелно, а со цел подобрување на ефикасноста во спроведување на платните трансакции и зголемување на нивната сигурност, ЕПС развива и шеми кои ги поддржуваат плаќањата, како SEPA Request-to-pay, Verification Of Payee (VOP), SEPA Proxy Look up, SEPA Payment Account Access (SPAA) и овозможуваат додадена вредност на плаќањата.

SEPA обезбедува стандардизација на плаќањата, и платните пораки што се користат, базирани на глобалниот ISO 20022 стандард, што исто резултира во побезбедни, поедноставни и поефикасни трансакции. Во рамките на SEPA се користат стандардизирани формати/идентификатори, исто така базирани на ISO стандарди, како што се IBAN (Меѓународен број на банкарска сметка) и BIC (Банкарски идентификациски код), кои еднозначно го идентификуваат корисникот, давателот на платните услуги и земјата од која доаѓа. Во рамките на SEPA се одржува и единствен регистар на сите даватели на платежни услуги кој редовно се ажурира.

Од своето основање до денес, SEPA бележи значителен и континуиран раст на процесираниите трансакции и проширување на географската покриеност. Географскиот опфат на SEPA шемите моментално покрива 40 земји и територии, и тоа: 27 земји членки на ЕУ плус Обединетото Кралство, Исланд, Норвешка, Лихтенштајн, Швајцарија, Монако, Сан Марино, Андора, Државата Ватикан, Црна Гора, Албанија, Македонија и Молдавија. Од 2023 година, преку SEPA годишно се обработуваат повеќе од 43 милијарди кредитни трансфери. Дополнително, бројот на даватели на платежни услуги (PSPs) вклучени во SEPA се зголеми на над 5.000. Годишната стапка на раст на SEPA трансакции изнесува приближно 10 %, што го одразува континуираното зголемено прифаќање и доверба.

Патот на Македонија кон интеграција во SEPA

Од април 2020 година Европскиот платен совет дозволи пристап до шемите на SEPA и на земји кои се надвор од Европската економска област (ЕЕА). Како дел од интегративните процеси кон полноправно членство во Европската Унија, пристапувањето на земјите

од Западниот Балкан (WB6) во SEPA географската област беше поддржано од страна на Европската комисија во изминативе години. Во таа насока значајни законски промени и усогласувања беа направени во регулативната правна рамка на нашата држава, пред сè, во делот на транспонирање на Европската директива за платежни услуги - PSD2 (Payment Services Directive 2) во локалното законодавство со стапувањето во сила на Законот за платежни услуги и платни системи во 2023 година, како и други релевантни регулативи од ЕУ *acquis*, пред сè, во делот на спречување на перење пари и финансирање тероризам AML/CFT. Овие законски промени, заедно со модернизирањето на платната инфраструктура, ги создадоа условите и го отворија патот на нашата земја, под лидерство на Народната банка на 10 јули 2024 да поднесе формално апликација за географско членство на нашава држава во SEPA. На 6 март 2025 година Европскиот платен совет го одобри вклучувањето на Македонија во географската зона на SEPA, со што на македонските даватели на платежни услуги, т.е. банките им се овозможи да аплицираат за учество во SEPA платежните шеми. Согласно дадената временска рамка од ЕПС, банките ќе може од април 2025 да поднесуваат апликации за членство во SEPA платежните шеми, додека најраниот датум утврден од ЕПС од кога може да бидат оперативни подготвени за обработка на SEPA трансакциите е 5 октомври 2025 година.

Пристапувањето на финансиските институции - банките во SEPA шемите може да го направат самостојно или, пак, преку NASO (National Adherence Support Organization). Во улога на NASO може да се појави тело (банкарска асоцијација, регулаторно тело) кое се согласило и соодветно се регистрирало да ја спроведе оваа постапка во име на финансиските институции од државата. NASO обезбедува насоки, дава првичен преглед на потребната документација, поддршка во процесот на аплицирање и посредува во комуникацијата со Секретаријатот на ЕПС. Имајќи ја предвид кратката временска рамка за пристапување на македонските банки во SEPA, и поради тоа неможност да се организира NASO, Македонската банкарска асоцијација, преку своите стручни комисии и со вклучување на Народната банка како консултант во процесот, ќе формира Одбор за SEPA чија улога ќе биде да ја координира подготовката на банките за апликација во ЕПС и техничката имплементација на SEPA платежните шеми. Со формирањето на Одборот за SEPA, во рамките на МБА, ќе се овозможи ефективна комуникација и координација меѓу банките, стручна и институционална поддршка за исполнување на SEPA критериумите.

Во однос на интегрирањето со SEPA платежните шеми, опцијата која е на располагање на банките во Македонија е преку индиректен пристап, т.е. преку финансиска институција-банка која е директен учесник во SEPA клиринг системот. Алтернативна опција, која е применета во некои земји од регионот, е интегрирање преку Централната банка на државата, а со посредство на технички оператор (клириншка кука, процесор и сл.) кој го овозможува механизмот за клиринг и порамнување.

Банките во Македонија, во отсуство на втората опција, ќе може да се приклучат индиректно, преку директен учесник во SEPA и најголем дел од банките кои се дел од меѓународни/регионални групации се очекува да се приклучат преку нивната мајка-банка, а за преостанатите преку некои од поголемите ЕУ банки кои истото го нудат како услуга (за што веќе и банките од Македонија почнаа да добиваат понуди). Интеграцијата дополнително

подразбира значајни технички приспособувања и надградба на ИТ-системите на банките за усогласување со SEPA стандардите, соодветна обука на вработени и проактивна комуникација и едукација на клиентите за време на транзициониот период.

Дополнителен предизвик за банкарскиот сектор е што интеграцијата со SEPA се одвива во период кога паралелно се случуваат тектонски промени во платните системи во нашата држава, а се поврзани со усогласување со Законот за платни услуги и платни системи, од кои позначајни се усогласувањето на формите на платните налози, воведување електронски систем за присилна наплата, воведување нов регистар за сметки и сл. Комисијата за платен промет во земјата и странство во рамките на Македонската банкарска асоцијација (МБА) активно работи и ги координира активностите на ниво на банкарскиот сектор и со регулаторот, а во насока на поефикасна и транспарентна имплементација на сите промени.

Придобивки од SEPA

Доколку направиме споредба помеѓу плаќањата што се реализираат преку SWIFT мрежата и се користат моментално за прекуграничните плаќања во нашата држава и SEPA плаќањата, може да се констатираат неколку значајни разлики, и тоа во опфатот, брзината и трошоците. Преку SEPA плаќањата се ограничени само во евра и во рамките на земјите членки на SEPA, со брзи трансфери, најчесто истиот ден или следниот работен ден најдоцна. Додека SWIFT плаќањата имаат глобална покриеност и можност за плаќања во сите валути, но може да траат 1-5 работни дена. Со стандардизацијата на плаќањата и процесите во рамките на SEPA платните шеми и непостоењето на потреба од посреднички (кореспондентни) банкарски релации, SEPA придонесува кон намалување на трансакционите трошоци. Воедно нуди едноставност и поголема транспарентност во однос на трошоците, со што им овозможува на клиентите лесно и брзо да ги спроведуваат прекуграничните плаќања. За разлика од нив, SWIFT плаќањата, покрај трошоците од платната шема, вклучуваат и трошоци на посредничките банки, што доведува до комплексност и намалена транспарентност во делот на трошоците.

Со имплементација и интеграција на SEPA стандардите и македонските банки ќе овозможат побрзи, побезбедни и поефикасни плаќања во евра, ставајќи ги на истото ниво на подготвеност со другите европски банки и овозможувајќи унапредено клиентско искуство.

Сите овие придобивки се значајни особено за економија со висока трговска отвореност како што е нашата, бидејќи компаниите ќе имаат можност за поефикасно управување со финансиските текови и ја подобрува позицијата на македонските компании на европскиот пазар. Од друга страна, приклучувањето кон SEPA придонесува за финансиска интеграција на нашата земја и поголема усогласеност со европските стандарди и регулативи, што е чекор напред кон членство во ЕУ.

Имајќи го предвид сето погоренаведено, може да резимираме дека интеграцијата на SEPA е неопходен чекор за модернизација на платните системи во Македонија, а придобивките одат чекор понатаму од само ефикасност, брзина и безбедност во плаќањата, т.е. ултимативно придонесуваат за намалување на сивата економија, придонесуваат кон зголемување на финансиската инклузија и постигнување одржлив економски раст и развој. ■

Пишува:

Дејан Блажески,заменик-претседавач, Комисија за информативна сигурност,
одговорно лице за информациска сигурност во ПроКредит банка АД Скопје

Информациската сигурност – предизвици, регулативи и идни перспективи

Во светот на дигиталното банкарство, информациската сигурност е повеќе од обична тема за технологија, добра практика или „нешто што е убаво да се има“...

Денес, во светот на банките и финансиите, информациската сигурност е клучен дел од довербата што клиентите ја имаат во институциите, претставува вредност на системите, апликациите и технологијата, а свесноста и знаењата за информациска сигурност кај новите генерации банкарски клиенти веќе претставуваат еден од принципите при изборот на банка и банкарски услуги.

Македонија, како дел од глобалниот финансиски екосистем, не е исклучена од ризикот на зголемените сајбер-закани. Гео-стратешката позиција, политичките тенденции и изборот за иднина согласно европските стандарди и вредности нè прават јасна цел на сајбер-насилниците, особено македонската финансиска индустрија и банкарскиот сектор.

Со експанзијата на електронските плаќања и интернет-банкарски услуги се отвораат нови врати за потенцијални напади.

Секогаш ќе постои прашањето: дали регулативите, технологијата и свеста на вработените и корисниците се доволни за одржување на финансиската стабилност и отпорност на влијанија од дигиталниот простор?

РС Македонија има јасно дефинирани прописи

за информациската сигурност во банкарскиот сектор. Народната банка (НБРСМ) налага строги безбедносни стандарди, вклучувајќи усогласеност со ISO 27001 и правилата за управување со оперативните ризици, а регулативите за заштита на личните податоци ги обврзуваат банките на заштита на податоците на клиентите.

Регулативите сами по себе не се доволни.

Потребна е нивна доследна имплементација и контрола, и постојано приспособување кон новите видови ризици од дигиталниот простор. Во последно време евидентно е зголемен бројот на сајбер-заканите. Нападите стануваат сè понапредни и почести... Phishing, Ransomware и DDoS веќе не се реткост, ниту пак, случајност. ИТ-системите зависат од повеќе технологии, што значи, еден слаб безбедносен елемент може да компромитира цела структура. Третманот и пристапот кон оперативните ризици е критична алка во целиот безбедносен синџир, а човечкиот фактор, поради недоволна обука и свесност за ризиците, е најслабата алка во безбедносниот круг. Дигиталните трендови и секојдневните технолошки промени бараат постојани инвестиции во нови безбедносни механизми.

Како банките одговараат на овие закани?

Банките веќе имплементираат напредни решенија за заштита:

- повеќефакторска автентикација (MFA) и биометриска идентификација за посигурен

- пристап на корисниците (SCA);
- енкрипција на податоци заради спречување неовластен пристап;
- AI-базирани системи за детекција на аномалии, при идентификација на потенцијалните закани во реално време;
- пенетрациски тестирања и редовни симулации на напади за откривање слабости во системите;
- специјализирани CSIRT (SOC) тимови кои се задолжени за брза реакција при безбедносни инциденти...

Банкарскиот сектор успешно се адаптира на постојаните промени во информациската и сајбер-безбедноста.

Банките се свесни и проактивно пристапуваат кон клучните насоки за развој на среден рок. Постои забележително зголемена автоматизација и употреба на вештачката интелигенција за превенција од закани. Овој тренд дополнително ќе биде поттикнат и поддржан од целокупната глобална трка за нови AI (Artificial Intelligence) решенија.

На организациски план, да ги споменеме Македонската банкарска асоцијација (МБА) и Комисијата за информациска сигурност при МБА, кои се пример за координирано дејствување, споделување знаења и информации, колективни активности на банките претставени преку одговорните лица за информациска сигурност. Во критични ситуации, координацијата на банките преку МБА, во насока на споделување на искуствата и превентивните мерки, е од исклучително значење во градењето на колективната отпорност на секторот.

Народната банка, како регулатор, активно работи на подобрување на законската рамка во согласност со европските директиви како NIS2 и DORA, со што банките повторно се предводник во имплементацијата на нови стандарди на национално ниво.

Зголемени инвестиции во безбедносните технологии и континуирани обуки за вработените и клиентите се секогаш императив.

Историски гледано, првата фаза на дигитализација во македонскиот банкарски сектор, во првата деценија од 21 век, неминовно налага и воведување на првите облици на ИТ-безбедност.

Со експанзијата на дигиталните финансиски трансакции во почетокот на 21 век банките се соочија со нов предизвик – сајбер-нападите. Финансиските измами станаа реална закана, а потребата од ИТ-сигурност беше сè понагласена. Овој период ги означил и првите обиди за регулација на овој нов домен и нова област во банкарскиот сектор. Во овие клучни периоди се воведоа правила за обработка и чување лични податоци во финансиските институции, Народната банка го усвои првиот Правилник за ИТ-сигурност во банките, кој ги поставил основни барања за безбедност на дигиталните системи. Докажаната имплементација на најновите безбедносни стандарди и практики кај банките стана гаранција за квалитет на услугите и однос кон клиентите и соработниците.

Зголемувањето на бизнис-активностите на банките на интернет, дигитализацијата на интерните процеси, дигиталните услуги преку платформи за електронско банкарство, влијаеше врз зголемувањето на заканите од дигиталниот простор и потребата од построга регулација. Со појавата на фишинг-измамите, рансомвер и DDoS нападите, по 2010 година банките мораа да преземат поагресивен пристап кон безбедноста, а Народната банка воспостави построга контрола и надзор врз банкарските информациски системи. Се воведоа детални правила за идентификација и управување со ИТ-ризичи, а ISO 27001 како стандард станува задолжителен, со што сите банки мораа да ги усогласат своите системи со овој меѓународен безбедносен стандард.

Законот за заштита на личните податоци од 2019, усогласен со GDPR (EY) ги поставил повисоките критериуми за чување и обработка на личните податоци.

Во овој период банките воведоа двофакторска

автентикација (2FA), напредни firewall системи, DDoS заштита и криптографија за трансакции. Безбедносната култура и дисциплина се подигна на ново ниво.

Во последниве години банкарскиот сектор стана цел на сè пософистицирани хакерски напади. Одговорот на ова беше зголемена регулаторна контрола и значителни инвестиции во напредни безбедносни технологии. Се дефинираа прецизни критериуми за управување со ризици и надзор од Народната банка, преку Методологија за сигурност на информативниот систем на банките. Денес, банките инвестираат во вештачка интелигенција за детекција на сајбер-напади и cloud security, осигурувајќи финансиската сигурност на банкарскиот сектор да остане еден чекор пред предизвиците што доаѓаат од дигиталниот простор.

Покрај регулативите, банкарскиот сектор во РС Македонија направи огромен напредок во доменот на информациска сигурност и преку инвестициите.

Банките остануваат предводници во дигиталната сигурност во државата.

Но, и покрај сè, со постојаната еволуција на сајбер-заканите, предизвикот за одржување на безбедноста никогаш не бил поголем.

Банкарскиот сектор предводи, а јавниот сектор треба да го следи...

Во дигиталната ера, информациската сигурност не е луксуз, туку апсолутна неопходност.

Додека банкарскиот сектор во РС Македонија доследно ги следи стандардите, нормите и глобалните технолошки трендови, јавниот сектор има побавна динамика, утврдени слабости и предизвици при имплементацијата на последните мерки за безбедност.

Прашањето е – зошто има разлика? Се разбира, да ја имаме предвид големината на системот. Јавниот сектор е мрежа на многубројни институции,

голем број вработени, комплексна и различна структура, функции и поставеност. Сите овие карактеристики имаат свое влијание.

Нам ни треба национален развоен тренд на полето информациската сигурност.

Банките се под будното око на Народната банка. Имаат авторитетна институција како регулатор, која ги препознава глобалните трендови, предизвици и приоритети. Банките мора да ги почитуваат строгите правила. Регулативата на банките преведена преку Методологијата за сигурност на информативниот систем предвидува:

- усогласеност со ISO 27001 како меѓународен стандард за управување со информациска безбедност, со сите негови норми за организациско и техничко надградување,
- редовни анализи и годишни процени на ризиците, во насока на детекција и минимизирање на потенцијалните закани,
- обврска за известување за инциденти и преземени мерки, организација и координација,
- континуирано образование и обуки...

Банкарските институции инвестираат во проактивна заштита, брзо реагираат на потенцијални закани и постојано ги усовршуваат своите безбедносни механизми.

Државните институции, конечно, ќе бидат поткрепени со „Стратегијата за сајбер-безбедност 2025-2028“, која е неодамна усвоена, а која дава рамка на усогласување со европските директиви (NIS2), во догледен период.

Конечно, државата и државните институции имаат јасно изразени намери за подигнување на степенот на информациската сигурност во институциите. Овој важен чекор на државата, за почеток на промените, е за поздравување. Со моменталната реалност мора објективно да се соочиме, со цел да имаме квалитетна транзиција и подобрување кон глобалните технолошки трендови на дигиталната отпорност.

„Стратегија за сајбер-безбедност 2025-2028“

претставува амбициозен план за создавање сигурна, отпорна и доверлива дигитална средина. Главната цел на оваа стратегија е заштита на дигиталната инфраструктура и услугите во земјата, со што ќе се гарантира безбедноста за граѓаните, бизнисите и институциите, а ова ќе се постигне преку:

- Зајакнување на националното управување со сајбер-безбедноста;
- Подобрување на способностите за одговор на инциденти;
- Промовирање сајбер-хигиена и подигнување на свеста;
- Поттикнување меѓународна соработка во областа на сајбер-безбедноста;
- Усогласување со регулативите на ЕУ.
- Стратегијата треба да се спроведе во периодот 2025-2028 година, следејќи го деталниот Акциски план за нејзина имплементација.

Многу јавни институции треба посветено да работат на принципите на ISO 27001. Предвидено е создавање на централизирано тело кое би го надгледувало спроведувањето на безбедносните стандарди, а со тоа и норми за одговорност и обврска за сладење, мониторинг и насочување кон правилна и ефективна имплементација.

Ќе се изгради соодветна реакцијата на сајбер-нападите, а координацијата помеѓу државните институции ќе се стимулира и организира.

Треба да се создаде јасен план за справување со кризи, системи за обезбедување деловен континуитет, системи за управување со ревизорска трага (logs), менаџирање и организација на системи за управување со резервни копии (backup) на податоци итн. Сега јавниот сектор реагира дури откако ќе настане инцидент.

Многу институции се борат со обезбедување соодветни кадри и специјализирани тимови за одговор по ИТ-инциденти. Државните институции се соочуваат со недостиг на кадар, ресурси и механизми. Човечките ресурси во делот на ИТ стануваат сериозен проблем, што влијае врз квалитетот и степенот на имплементација на нови технологии и дигитални решенија.

Банките соработуваат со надворешни компании кои обезбедуваат ИТ-безбедносни решенија, експерти кои вршат тестирање на системите, користат услуги со современа инфраструктура и дата-центри за складирање на критичните податоци. Ова искуството на банките може да биде пример во поддршката на јавниот сектор. Надминување на недостигот на процедури, подобрување на инфраструктурата и интензивирање на размена на информации ќе им помогне на институциите од јавниот сектор да ги надминат своите слабости.

Национална рамка за координација и организација значително ќе помогне во постигнување на посакуваното ниво, а искуствата и знаењата на банките може да биде од исклучително значење.

Потребни се реални инвестиции, систематско и планско обучување на кадри, централизирани безбедносни механизми и ефикасна соработка. Банкарскиот сектор докажа дека со строги регулативи, постојана контрола и проактивен пристап може да се одржи соодветно ниво на безбедност.

Националното ниво на подготвеност, информациска сигурност и сајбер-отпорност е заедничка одговорност – на владата, јавниот и приватниот сектор и секој граѓанин.

Време е за конкретни чекори кон посигурна дигитална иднина. ■

Пишува:

м-р Спасијка Ефтимоска,

самостоен координатор за односи со јавност и
заменик-претседател на Координативното тело
за општествена одговорност на Комерцијална банка АД Скопје

Зајакнување на финансиската иднина: Улогата на банките во справувањето со предизвиците на финансиската писменост

Во денешниот свет парите се движат побрзо од кога било, со неколку клика и ултрамодерни и функционални апликации, така што финансискиот пејзаж е доста возбудлив, но и исполнет со сериозни предизвици. Во оваа динамична трансформација финансиската писменост повеќе не е луксуз – таа е неопходност затоа што финансиските одлуки се сè покомплексни, дигиталните алатки го менуваат начинот на управување со парите, а демографските промени и променливите очекувања длабоко го трансформираат целиот финансиски сектор.

Генерално, финансиската писменост на населението е важен фактор за економски напредок на секое општество, но во услови на динамични промени во финансискиот сектор и на дигитална (р)еволуција, предизвиците во овој домен се многу поголеми и позначајни.

Особено во мала и динамична економија, во која банките чекорат во ритам со глобалните трендови, а населението секојдневно користи паметни уреди. Најголемиот предизвик веќе не е пристапот до финансиски услуги, туку нивното разбирање и свесно користење затоа што финансиската писменост во општеството не е на посакуваното ниво, а финансиската инклузија е на релативно високо ниво.

Кои се главните предизвици што денес ја дефинираат потребата од финансиска писменост, но го моделираат и самиот концепт на финансиска едукација?

Демографски промени – животниот век се зголемува и луѓето треба да изградат доживотна финансиска отпорност. Младите (генерацијата З, милениумците и генерацијата X) влегуваат на пазарот на финансиски услуги порано од претходните генерации, а нивната финансиска писменост е пониска од таа на претходните генерации, покажуваат истражувањата на Светскиот економски форум.

Безбедност, избор и задоволство – младите не бараат само непрекорен производ или услуга, туку голем избор на финансиски решенија со кои ќе се чувствуваат безбедни онлајн и сигурни во исполнувањето на тековните и идните финансиски обврски, како и сеопфатни, персонализирани и непристрасни совети за сите нивни финансиски потреби.

Особено треба да се има предвид дека, од една страна, младите сакаат да завршат работа без посета на банка, но, од друга страна, сè уште се скептични кога станува збор за безбедноста на дигиталниот идентитет и на дигиталните трансакции.

Технолошки иновации и вештачка интелигенција – очекувањата на клиентите од понудата на банките постојано се зголемуваат во насока дека технолошките иновации треба да го растоварат нивното секојдневие, да ја зголемат нивната ефикасност и продуктивност и да им ги намалат трошоците за финансиски услуги. Тоа истовремено бара од банките преку интуитивни, ефикасни и едноставни мобилни и веб-платформи да им помогнат полесно да ги усвојат новите дигитални производи и услуги.

Во ваков контекст банките имаат суштинска улога во унапредувањето на финансиската писменост преку различни активности насочени кон граѓаните, а особено кон младите. Младите бараат иновативни пристапи затоа што не ги доживуваат банките како обичен давател на финансиски услуги, туку како партнер во градењето финансиски освестени и одговорни личности, но во моментот кога тие ќе оценат дека имаат потреба од финансиски производ или услуга.

Затоа банките имаат одговорност не само да ги обезбедуваат најсовремените финансиски услуги, туку и да придонесуваат во образованието на клиентите за нивно правилно и безбедно користење. Тие се чувари на финансиското знаење и безбедност и го имаат клучот за информирање и едуцирање на населението.

Во тој поглед, банките преземаат или може да преземат различни активности кои значат финансиска едукација, со посебен акцент на младите, затоа што, за жал, тие не ја добиваат потребната финансиска писменост низ образовниот процес.

Комерцијална банка уште во 2019 година го иницира проектот „**Финансиска училница**“, кој има цел да им обезбеди на децата знаење за финансиските продукти и нивната практична примена, како и за потенцијалните ризици од нивното користење. Финансиската училница ги учи децата и младите за улогата на парите во секојдневниот живот, значењето на штедењето како корисна навика за цел живот и за финансиска независност, правилно користење на финансиските продукти и избегнување на потенцијалните ризици, за ефикасна грижа за личните финансии и користа да се има добар кредитен рејтинг, за бенефитите и предностите на дигиталното банкарство и како безбедно да вршат онлајн трансакции. „Финансиската училница“ веќе едуцира 1.750 ученици во 27 основни и 16 средни училишта, како и стотина студенти.

Од оваа година финансиско знаење споделуваме и преку **КБ блог** – новата страница на kb.mk наменета за сите што сакаат да научат повеќе за паметното користење на банкарските производи и услуги и да уживаат во својата финансиска слобода. Блог-страницата содржи корисни информации за сите – без разлика дали ги прават првите чекори во светот на личните и бизнис-финансии или сакаат да го збогатат своето знаење, да ги дознаат новитетите и да пронајдат успешни и паметни решенија.

Со КБ блог сакаме да ја направиме финансиската писменост достапна и разбирлива за сите затоа што секој заслужува да има знаење и алатки за да донесува подобри финансиски одлуки и да создаде сигурна иднина за себе и за своето семејство. Оваа страница содржи едукативни статии, напишани на разбирлив и практичен начин, за правилно користење на банкарски производи и услуги во секојдневниот живот и во бизнисот, совети за паметен избор на финансиско решение, информации за безбедно дигитално банкарство и за заштита од финансиски измами, најнови трендови и случувања во светот на финансиите пренесени од стручниот и искусен КБ тим.

Имајќи предвид дека социјалните платформи се местото кое го окупира целото внимание и најголем дел од времето на децата и младите, тие исто така се погодни и пожелни за едукативни објави и кампањи за безбедност во дигиталното банкарство со цел да ги информираат и едуцираат граѓаните како да се заштитат од финансиски измами. Обврска и одговорност на банките е да останат чувари на финансиското знаење на социјалните мрежи затоа што таму се појавуваат и инфлуенсери кои не се секогаш квалификувани финансиски советници и може да ги доведат граѓаните во заблуда, па и на погрешни одлуки. Истражувањата покажуваат дека платформите како FinTok (финансиска содржина на TikTok) стануваат значајни извори на финансиски совети, особено кај генерацијата Z и милениумците.

Актуелни се и дигиталните платформи за финансиска едукација, на кои преку интерактивни мобилни апликации за финансиско образование корисниците ги запознаваат основните финансиски концепти. За да има ефект од овие платформи, тие повторно треба да го привлечат и задржат вниманието на младите за да ги користат и да стекнат финансиско знаење преку нив.

Имајќи ги предвид сите овие околности и комплексни аспекти на финансиската едукација како суштински процес за напредокот на едно општество, како и својата определба да им помогне на граѓаните да си обезбедат финансиска стабилност, Комерцијална банка останува силно посветена на финансиската едукација. ■

СОРАБОТКА СО

ЕВРОПСКА АСОЦИЈАЦИЈА ЗА ОБУКА ВО БАНКАРСТВОТО И ФИНАНСИСКИТЕ УСЛУГИ (EUROPEAN BANKING AND FINANCIAL SERVICES TRAINING ASSOCIATION – EBTN)

Европската асоцијација за обука во банкарството и финансиските услуги (*European Banking and Financial Services Training Association – EBTN*) претставува меѓународна, непрофитна организација со седиште во Брисел, Белгија, сместена во просториите на Европската банкарска федерација. Како водечка мрежа на институции за стручно образование и обука во финансискиот сектор, EBTN игра клучна улога во унапредувањето на знаењата, вештините и професионалните стандарди во банкарството и финансиските услуги на европско и на глобално ниво.

Асоцијацијата функционира преку два главни органи на управување: Генералното собрание на членки, кое ги претставува сите институции членки, и Управниот одбор, кој ги надгледува стратешкиот развој и имплементацијата на клучните активности на организацијата.

[ОД ПОСЛЕДНИОТ СОСТАНОК НА ЕБТН ОДРЖАН НА 14.3.2025 ГОДИНА МИЛАНО, ИТАЛИЈА]

СОРАБОТКА СО

EBTN е препознаена како заеднички глас на давателите на стручно образование и обуки во финансиската индустрија, градејќи силна меѓународна мрежа на банкарски институти и образовни организации.

Визија и вредности

EBTN се стреми кон создавање квалификувана и етички одговорна заедница на професионалци во банкарскиот и финансискиот сектор. Преку континуирано учење и развој, асоцијацијата поттикнува одговорна и инклузивна глобална економија и општество, каде што квалитетното образование е двигател на одржливи практики и долгорочен напредок.

Мисија на EBTN

Целта на асоцијацијата е да иницира, развива и промовира највисоки одржливи стандарди за едукација, сертификација и професионални квалификации во областа на банкарството и финансиските услуги. Преку поврзување на водечките образовни институции, меѓународни сојузи и експерти, EBTN придонесува кон создавање силна професионална заедница која нуди конкретна вредност за професионалците, финансиските институции, крајните корисници и поширокото општество.

Членство на Македонската банкарска асоцијација во EBTN

На 16 јуни 2023 година, на годишното Генерално собрание на членките на EBTN, одржано во Париз, **Македонската банкарска асоцијација (МБА)** официјално се стекна со статусот полноправен член на асоцијацијата. Овој статус претставува значајно признание за улогата на МБА во унапредувањето на професионалното образование и обука во банкарскиот сектор на национално ниво.

Како резултат на ова членство, МБА беше поканета како партнер во значаен тригодишен ЕРАЗМУС+ проект насловен **"European Micro-credentials and Professional Qualifications Certification System in the Banking & Financial Services Sector – MiCreS"**. Целта на проектот е развој на современ и флексибилен систем за микроквалификации и сертификање во финансиската индустрија, со што се придонесува за поголема мобилност, конкурентност и признавање на знаењата и вештините на европско ниво.

Посета на претседателката на EBTN во Скопје

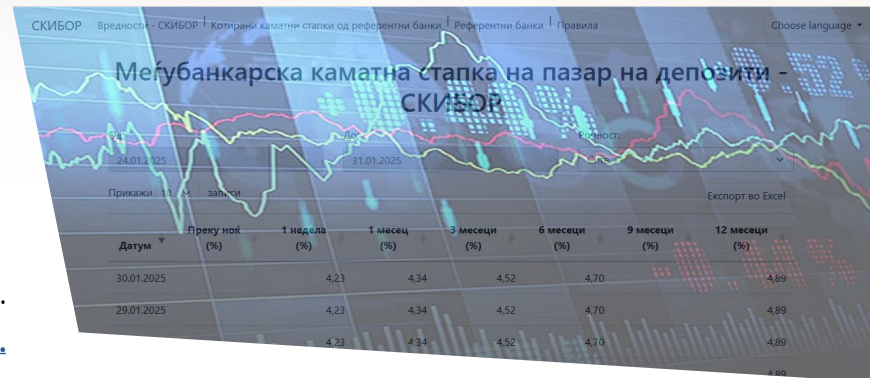
Во рамките на одбележувањето на **Светскиот ден на штедењето**, на 31 октомври 2023 година, Македонската банкарска асоцијација имаше чест да ја угости **г-ѓа Фатма Диркес, претседателка на EBTN** и потпретседател на реномираната **Frankfurt School of Finance & Management**. За време на нејзината посета беше организирана презентација на MiCreS проектот пред претставници на банкарската индустрија и академската заедница, при што беа разменети искуства и беа отворени нови можности за соработка и развој во областа на финансиското образование. ■

РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ

МБА НА 3 ФЕВРУАРИ 2025 ГОДИНА ЗАПОЧНА ДА ЈА ОБЈАВУВА КАМАТНАТА СТАПКА СКИБОР (SKORJE INTERBANK OFFERED RATE)

■ Македонската банкарска асоцијација ја информира јавноста дека на 3 февруари 2025 година почна да ја објавува каматната стапка СКИБОР (Skorje Interbank Offered Rate), согласно Правилата за пресметување и објавување меѓубанкарска каматна стапка на пазар на депозити SKIBOR.

[Прочитај повеќе...](#)

БАНКИТЕ ПРЕЗЕМААТ АКТИВНОСТИ ЗА ПРИСТАП КОН ЕДИНСТВЕНАТА ОБЛАСТ ЗА ПЛАЌАЊЕ ВО ЕВРА (СЕПА)

■ Македонската банкарска асоцијација ја информира јавноста дека домашните банки започнуваат со процесот на оперативна интеграција во платежните шеми на Единствената европска платежна област (СЕПА).

[Прочитај повеќе...](#)

МАКЕДОНСКАТА БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА ЈА ОСНОВА ФОНДАЦИЈАТА „ЗАЕДНО ЗА ЕДНО“ ЗА ПОДДРШКА НА ПОВРЕДЕНИТЕ И НА СЕМЕЈСТВАТА НА ЗАГИНАТИТЕ ВО ТРАГЕДИЈАТА ВО КОЧАНИ

■ Со длабоко сочувство и солидарност поради трагедијата во Кочани, во рамките на Македонската банкарска асоцијација е основана Фондацијата „ЗАЕДНО ЗА ЕДНО“ за давање помош и поддршка на семејствата на загинатите и на повредените во стравотниот пожар што избувна на 16 март 2025 година во дискотека во Кочани.

Водејќи се од заедничките определби за хуманост и помагање, МБА преку оваа фондација ќе обезбеди донации за поддршка на оние чии животи засекогаш се променети, а со надеж дека во наредниот период барем малку ќе им помогнат да ги надминат трауматичните последици.

Целта на основањето на Фондацијата е континуирана помош, а средствата ќе бидат наменети исклучиво за помош и поддршка во рехабилитацијата и медицинските третмани поврзани со последиците од пожарот, поддршка на менталното здравје на настраданите и на нивните семејства, како и поддршка во образованието и професионалната реинтеграција на настраданите....

[Прочитај повеќе...](#)

ЕДУКАТИВНО КАТЧЕ

TRADE FINANCE RED FLAGS

Одржана дебата на тема „Trade Finance Red Flags“ во организација на Комисијата за документарно работење

■ На 17.2.2025 година во просториите на Македонската банкарска асоцијација се реализира специјалистичка дебата во рамките на Комисијата за документарно работење-КДР. На неа активно учество имаа над дваесет претставници на КДР-членките и на Народната банка на Република Северна Македонија.

[Прочитај повеќе...](#)

January, 2025
NEWSLETTER VOL. II

European micro-credentials and professional qualifications certification system in the banking & financial services sector

Dear Readers,
2025 is here, and with it comes new opportunities, fresh beginnings, and exciting adventures. Whether you're looking to expand your knowledge, embrace sustainable finance, or gain specialized skills, this year is brimming with possibilities. Here's to a year filled with growth, inspiration, and success for all of us. Together, let's make it one to remember!
The entire MiCreS team wishes you and your loved ones health, happiness, and prosperity in the year ahead.

WE ARE EXCITED TO HAVE RECENTLY COMPLETED THE DEVELOPMENT OF THE CURRICULUM FOR OUR FIRST MICRO-CREDENTIAL

Објавен вториот број
на билтенот на MiCreS проектот

[Прочитај повеќе...](#)

Марин Христоски и Алексеј Мицкоски од ООУ „Кире Гаврилоски-Јане“ од Прилеп се националните шампиони на „Европскиот квиз за пари“

■ Под водство на нивниот ментор, наставничката Соња Јорданоска, **Марин Христоски и Алексеј Мицкоски** обезбедија победа на годишешниот национален натпревар за „Европскиот квиз за пари“, организиран од Македонската банкарска асоцијација (МБА) со поддршка од Народната банка и Комисијата за хартии од вредност.

Учениците и менторката, придружувани од одговорното лице на одделението за едукација при МБА – Јована Лозановска, со гордост ќе ја претставуваат Република Северна Македонија на европското финале во Брисел, Белгија, на 23 мај.

Второто место на националниот натпревар го освоија Ана Грбиќ и Мила Игњатовска од СЕПУГС „Васил Антевски-Дрен“ од Скопје под менторство на професорката Билјана Ниновска, а третопласирани беа Катја Ивановска и Никифор Кискоски од ООУ „Љубен Лапе“, Аеродром, Скопје, предводени од менторката Андријана Савеска.

[Прочитај повеќе...](#)

КОРИСНИ ЛИНКОВИ

НАРОДНА БАНКА
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА
<https://www.nbrm.mk/>

МИНИСТЕРСТВО
ЗА ФИНАНСИИ
<https://finance.gov.mk/>

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД
ВРЕДНОСТ НА РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
<https://www.sec.gov.mk/>

МАКЕДОНСКА БЕРЗА
<https://www.mse.mk/>

ЦЕНТРАЛЕН ДЕПОЗИТАР
НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ
<http://www.cdvm.mk/>

АСОЦИЈАЦИЈА
ЗА Е-ТРГОВИЈА НА
МАКЕДОНИЈА
<https://ecommerce.mk/>

ОРГАНИЗАЦИЈА
НА ПОТРОШУВАЧИТЕ НА
МАКЕДОНИЈА
<https://opm.org.mk/>

ЕВРОПСКА БАНКАРСКА
ФЕДЕРАЦИЈА / EBF-
EUROPEAN BANKING FED-
ERATION
<https://www.ebf.eu/>

БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА
НА ЦЕНТРАЛНА И ИСТОЧНА
ЕВРОПА / BACEE -
BANKING ASSOCIATION FOR
CENTRAL AND
EASTERN EUROPE
<https://bacee.hu/>

*Ставовите искажани во овој билтен се лични ставови на авторите. МБА не презема никаква одговорност за веродостојноста и оригиналноста на доставените текстови.

Издава:

Здружение за остварување на заеднички интереси на банките и унапредување на нивното работење **МАКЕДОНСКА БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА** Скопје

Главен и одговорен уредник:
Милена Перчинкова,
извршен секретар

Лектор:
Ивана Кузманоска

МБА Е-билтен,
30.04.2025

ISSN 2671-3772

Април
2025

#17